

Küsimusleht nr. 2

Veohärjad

1. Millal teie ümbruses on viimati tarvitatud veohärgi? Kas neid oli niihästi mõisades kui talupoegadel, või ainult mõisades?
- 1-a. Kas mäletatakse põhjusi, miks loobuti veohärgade kasutamisest?
2. Kas lõigati veohärjaks kasvatataval härikvasikal sõrgu? Mispärast?
3. Kui vanalt lõigati või kolgiti (taoti) härikvasikas? Kes tegi seda ja kus ning kuidas see sündis? Mis abinõusid selleks tarvitati (kolgipuu, kolgipulk, vasar, väärsikruud)?
4. Kas kolgiti täiskasvanud härgi?
5. Missuguseid nimetusi tarvitati pullist, härjast ja lehmast eri vanuses? Kas tunti sõnu kabu ja kahi? Mis vahe oli nende tähenduses?
6. Kuidas toideti härikvasikaid ja väärsse talvel ning kus neid karjutati suvel?
7. Kui vanalt pandi väärss küttesse ja kui vanalt hakati teda õpetama veohärjaks?
8. Mis oli õpetatava härja nimetus?
9. Missuguseid eri viise tarvitati õpetades? Mismoodi tarvitati vana härga noore õpetajaks?
10. Millal anti härjale nimi ja kes selle andis? Mis alusel anti nimi? Nimetage härjanimesid ja mainige, mis karva või missuguste omadustega oli nime kandja.

11. Kas oli olemas eriline härjalaut? Mis oli selle nimi? Soovitav oleks selle ja karjatara põhijoonis.
12. Kellele talupere hulgast kuulus härgade toitmine? Missugune oli härgade talvine toitmiskord ja mil moel see erines lehmade omast?
13. Millal lasti härjad karjamaale ja millal lõppes karjatamine? Kas oli olemas erilisi karjakopleid ja kas neis hoiti ka õpetata-
vaid härgi?
14. Kuidas nimetati veohärja rakkessepanekut ja rakendusvahendeid? Kas oli tuntud ja mida tähendas sõna katt?
15. Missugune oli paarihärgade ike? Kas tarvitati kõveraid või sirgeid ikkeid? Kas talvel oli teistsuguseid ikkeid (nende joo-
nis)? Mismoodi võidi rahet asetata tugevama härja poole, kui mõlemad loomad ei olnud ühtlased?
16. Missugune oli ühehärja ike? Ikke eri osade nimetused?
17. Kuidas sündis härja ikestamine?
18. Missugune oli paarihärgade vehmer? Kas vehmril oli erilisi astlaid, et teine härg ei nõjataks teise vastu?
19. Missugused olid ühe härja aisad? Kuidas kinnitati vehmer või ais ikke külge?
20. Kas härgade rakendamiseks tarvitati ka range?
21. Kas härgadel oli raudu? Missugused need olid? Kas neid tarvitati ainult mõisas või ka talupoegadel?
22. Kuidas juhiti veohärgi? Kas käidi härgade ees ja kutsuti neid järele? Kuidas nimetati seda toimingut? Kas üks inimene kün-
dis ja teine juhtis?
23. Kas tarvitati ohje ja kuidas need olid kinnitatud?
24. Kas tarvitati piitsa (rooska) ja missugune see oli? Kas on härgade ajamiseks tarvitatud teravaotsalist keppi? Selle nime-
tus?
25. Kas härgadel tarvitati nn. silmalaudu ja mispärast?

26. Kas kartuleid mullates tarvitati suukorve?
27. Nimetage kõik tööd ja veod, milleks kasutati härgi? Vastavad töö- ja veoriistad?
- 27-a. Kas käidi härgadega ka mõisa või valla küüdis? Mida ja kuhu veeti?
28. Kas tarvitati härgi põranda kõvakssõtkujana ja rehepeksul tallajatena?
29. Kas talus oli kindel alatine härjapaar ja kas paarihärjad olid laudaski kõrvu?
30. Kas talus käis sama mees alati samade härgadega?
31. Kui mitu veohärja ja hobust oli keskmiselt talus võrreldes maa suurusga? Kas kaks väikest popsitalu moodustas kokku ühe härjapaari?
- 31-a. Kas mäletatakse mõne mõisa kohta, mitu veohärja see pidas?
32. Kas tarvitati veoks härgi ka külmanud maaga ja lumega? Kas härja jalgadele pandi siis midagi alla?
33. Kirjeldage kombeid, taigu ja uskumusi, millega võis oma härja kaitsta või võõrastele häda teha. Kas tehti ikkesse „viiskand”? Muid kombeid seoses härjatööga?
34. Kui vanalt hakati tarvitama härgi veoks ja missuguse vanuseni seda tehti?
- 34-a. Kas härjad kasvatati oma majapidamises üles või osteti neid ka mujalt? Kuidas toimiti mõisades, kuidas taludes?
- 34-b. Missugustel laatadel (nimed) käidi härgi ostmas, müümas? Kas oli erilisi härjalaatu?
- 34-c. Kas härgadega teel ja küüdis olles oli suviti kõrtside juures kasutada härjakopleid? Missuguseid ulualuseid kasutati talvel? Millise tasu eest?
35. Kas peeti nuumhärgi? Kui mitu nuumhärja pidas harilikult talu? Kas anti ka mõisadest härgi taludesse nuumamisele? Mitu ja kui kauaks?

35-a. Kas mäletatakse mõne mõisa kohta, mitu nuumhärja see ise pidas?

35-b. Kas nuumamiseks võeti ka veohärgi?

35-c. Kuhu ja kellele müüsid mõisad oma nuumhärjad?

35-d. Kuhu ja kellele müüsid talud oma nuumhärjad?

35-e. Missugused olid nuum- ja veohärgade hinnad?

36. Kas talupoegadel oli mõisast saadud üürihärgi ja mis tingimusel need saadi?

Vastused palume saata Eesti Rahva Muuseumile,
Tartu, Veski 32.

Austavalt

Eesti Rahva Muuseum